

FORUM ARTIS RHETORICAE

Acta in quibus historia, ratio ususq. artis rhetoricae tractantur
Pismo poświęcone historii i teorii retoryki oraz retoryce
praktycznej

RETORYKA I EKONOMIA RHETORICA ET ECONOMIA

SPIS TREŚCI / INDEX

Editorial / Ad Lectorem, s. 4-6

Artykuły / Dissertationes, s. 7-75

Tłumaczenia / Interpretationes, s. 76-88

*Przegląd piśmiennictwa retorycznego – w wyborze / Index operum recens editorum, quae ad
artem rhetoricam spectant, s. 89-94*

Przegląd nowości, recenzje/ Librorum existimationes, s. 95-105

Aktualności / Recentiora, s. 106-113

Ogłoszenia / Nuntii, s. 114-115

Nr 1 (7), styczeń-grudzień, rok 2006 [Fasc. 1 (7), hiems-autumnus A.D. 2006]

FORUM ARTIS RHETORICAE: Acta in quibus historia, ratio ususq. rhetoricae tractantur
[Pismo poświęcone historii i teorii retoryki oraz retoryce praktycznej]

ISSN 1733-1986

Pozycja dofinansowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu

Miejsce wydania - Warszawa

Wydawca – Pracownia Badań Historii i Teorii Retoryki oraz Sekcja Badań Retoryki
Polskiego Towarzystwa Retorycznego

Redakcja / actorum cooperatices & cooperatores: mgr Dorota Oleszczak, dr Małgorzata
Pietrzak, mgr Marta Rypalska, dr Maria Załęska

Redaktor naczelny / moderator: prof. dr hab. Jakub Z. Lichański

Rada Programowa / Consilium consultorum: prof.dr hab. Barbara Bogołębska, UŁ, prof. dr
hab. Helena Cichocka. UW, prof. dr hab. Stanisław Dubisz, UW, prof. dr hab. Jan Malicki,
UŚl., prof. dr hab. Cezary Ornatowski, Univ. San Diego, USA, prof. dr hab. Stanisław
Rainko, APS im. M. Grzegorzewskiej

Wydawca: Wydawnictwo DiG,

Adres: Pracownia Badań Historii i Teorii Retoryki,
Kierownik Pracowni – prof. dr hab. Jakub Z. Lichański
Instytut Literatury Polskiej,
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28,
00-927 WARSZAWA
Tel.: 0-22-552 10 20, 552 10 09 lub 0-22-669 56 10
www.lichanski.pl ; www.retoryka.com

Dyżury w Pracowni: pn. 16-18, śr. 17-18, ptk. 16-17, sala 52, III p., w Gmachu Polonistyki
UW.

Numery kwartalnika bieżące i archiwalne dostępne w Pracowni

© by Pracownia Badań Historii i Teorii Retoryki Uniwersytetu Warszawskiego

FORUM ARTIS RHETORICAE jest organem Pracowni Badań Historii i Teorii Retoryki
Instytutu Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego i Sekcji Badań Retorycznych
Polskiego Towarzystwa Retorycznego; dla współpracowników Pracowni oraz członków
Sekcji pismo jest darmowe. Aby zostać członkiem Polskiego Towarzystwa Retorycznego i
współpracownikiem Pracowni należy kontaktować się z redaktorem naczelnym FORUM.

Copyright pozostaje przy autorkach / autorach tekstów. Wykorzystanie tekstów – wyłącznie
za zgodą autorek/autorów i Redakcji.

Copyright holders are the authors of an particular articles. No part of the quarterly may be
reproduced without the written permission of Pracownia Badań Historii i Teorii Retoryki
Uniwersytetu Warszawskiego.

Spis treści / Index

Ad Lectorem /Editorial, s. 4

Editorial / Ad Lectorem, s. 5-6

Artykuly / Dissertationes

1. Cezar M. Ornatowski, *Rhetoric and Science: Oxymoron or Tautology?*, s. 7-34
2. Mateusz Machaj, Jan Lewiński, *Od metody do retoryki*, s. 35-59
3. Jakub Z. Lichański, *Retoryka i ekonomia – pole sporów i zastosowań. Tezy do dyskusji*, s. 60-75

Tłumaczenia / Interpretationes

1. Heinrich E. Plett, *Modernizacja klasycznej retoryki*, s. 76-88 (tł. Paweł Stroiński)

**Przegląd piśmiennictwa retorycznego – w wyborze / Index operum recens editorum,
quae ad artem rhetoricam spectant**

Jakub Z. LICHANŃSKI, red., *Przegląd nowości retorycznych*, s. 89-94

Przegląd nowości, recenzje/ Librorum existimationes

1. Sholem Gershom, *RHETORIK UND LITERATUR*, Köln, Weimar, Wien 2000, s. 95-96
2. Meynet Roland, *WPROWADZENIE DO HEBRAJSKIEJ RETORYKI BIBLIJNEJ*, Kraków 2001, s. 96-98
3. Meynet Roland, *JĘZYK PRZYPOWIEŚCI BIBLIJNYCH*, Kraków 2005, s. 98-99
4. Achwatowicz Tamara E., *POEZIJA RITORIKI: OCZERKI TEORETYCZESKOJ I HISTORICZESKOJ POETIKI*, Mińsk 2005, s. 99-100
5. Gert Ueding, red., *RHETORIK: BEGRIFF – GESCHICHTE – INTERNATIONALITÄT*, Tübingen 2006, s. 100-105

Aktualności / Recentiores

1. Barbara Bogołębska, *Mirosława Korolki syntezy i refleksje retoryczne*, s. 106-109
2. Konferencja, *Miejsca wspólne literatury staropolskiej i oświeceniowej*, Szczecin-Pobierowo, 6-7 listopada 2006, s. 110-112
3. Anna Bulanda, Konferencja, *Ideology and Rhetoric: Constructing America*, Warszawa, 26-28 października 2006, s. 114

Ogłoszenia / Nuntii

1. VI Konferencja retoryczna: RETORYKA I RELIGIA, wrzesień/październik 2007, s. 114
2. Seminarium retoryczne w Pracowni, s. 114
3. Tematy następnych numerów pisma, s. 114
4. Autorzy numeru, s. 115

Szanowni Państwo!

Kolejny, siódmy numer naszego Pisma, przynosi rozprawy dotyczące związków retoryki i ekonomii. Otwiera je artykuł Cezarego Ornatowskiego omawiający ogólne problemy powiązań retoryki i nauki. Mateusz Machaj i Jan Lewiński omawiają rozwój metodologii ekonomii (m.in. poglądy L. von Misesa), z uwzględnieniem propozycji McCloskey (retoryka i ekonomia). Jakub Z. Lichański przedstawia problemy dotyczące związków retoryki i ekonomii.

W dziale *Tłumaczenia / Interpretationes* przedstawiamy tekst Heinricha Pletta poświęcony problemom unowocześniania retoryki.

W dziale *Przegląd piśmiennictwa retorycznego – w wyborze / Index operum recens editorum, quae ad artem rhetoricam spectant* kontynuujemy przegląd najnowszej literatury z zakresu retoryki, która ukazała się w Polsce.

W dziale *Przeglądy nowości, recenzje/ Librorum existimationes* zamieszczamy omówienia książek Gershoma Sholema, Rolanda Meyneta, Tamary E. Achwatowicz oraz tomu zbiorowego pod redakcją Gerta Uedinga.

W dziale *Aktualności / Recentiora* przedstawiamy dwie sprawy: wspomnienie pośmiertne o Profesorze Mirosławie Korolko oraz informację o konferencji nt. miejsc wspólnych w literaturze staropolskiej i oświeceniowej, która odbyła się w dn. 6-7 listopada w Pobierowie koło Szczecina.

W dziale *Ogłoszenia / Nuntii* podajemy kolejne zawiadomienie o VI Konferencji Retorycznej *RETORYKA I* (luty 2007), oraz informację o stałym seminarium retorycznym, które będzie kontynuowane w roku akademickim 2006/2007.

Oczekujemy na Państwa jako na autorów i propagatorów idei powrotu do retoryki – do retoryki klasycznej, do *téchne rhetoriké* Arystotelesa, wspartej platońską ideą *kalokagathia*.

Dear Readers!

You are holding the seventh issue of the first Polish periodical dealing with rhetoric. It is published by Warsaw University's in History and Theory of Rhetoric Research Facility and The Polish Society for Rhetoric, which also offers classes in rhetoric, participation in debates and publishes books dealing with this subject-matter. We welcome everybody who wishes to write about rhetoric and who finds this topic close to their hearts.

In the *Articles/Dissertationes* section we present the dissertations concerning all topics relating to rhetoric and science (in generally – the topics relating to rhetoric and economics). The opening article by Cezar Ornatowski shows certain convergence between rhetoric and science. Mateusz Machaj and Jan Lewiński discuss in their text the history of methodology in economics (e.g. L. von Mises' theory), and describe the content of Friedman's and McCloskey's methodological revolutions in the light of earlier discussions on method. Jakub Z. Lichański shows connections/differences between rhetoric and economics from a rhetorical point of view.

In the *Translations / Interpretationes* we present an article by Prof. Heinrich E. Plett about modernisation of rhetoric.

In the *A review of selected rhetorical publications / Index operum recens editorum, quae ad artem rhetoricam spectant* section we continue to keep you abreast of the newest Polish academic literature relating to rhetoric or rhetoric culture in general.

In the *New Publications, reviews/Librorum existimationes* section we present brief descriptions of books by e.g. Gershom Sholem, Roland Meynet, Tamara E. Achwatowicz and a compilation edited by Gert Ueding.

In *Current News/Recentiora* section we will say a few words about the late Professor Mirosław Korolko and give some information about *Loci communes*

in Polish Literature (15th-18th c.) the Conference held in Pobierowo in November, 2006.

Finally, *Advertisements/Nuntii* section we publish another announcement concerning the 6th Rhetorical Conference *Rhetoric and Religion* (September / October 2007), give information regarding a regular seminar in rhetoric, which will be available in the academic year of 2006/2007 and regarding the next issues of our periodical. We will give information about the Authors of current issue of our periodical.

We expect your collaboration as authors and promoters of the idea of the return to rhetoric: classical rhetoric, Aristotle's *téchne rhetoriké* and Plato's notion of *kalokagathia*.

Cezar M. Ornatowski

Rhetoric of Science: Oxymoron or Tautology?¹

Retoryka nauki: oksymoron czy tautologia? Abstrakt

W artykule autor przedstawia podstawowe problemy dotyczące relacji pomiędzy retoryką a nauką – szczególnie we współczesnej perspektywie, głównie amerykańskiej. Badacz opisuje takie kwestie, jak m.in. *nauka jako dyskurs czy retoryka, dyskurs i kwestie kształcenia*. Wykorzystując studia Charlesa Bazermana badacz ukazuje retorykę jako bardziej metodę (niż naukę) badania ale i konstruowania tekstów, w tym tekstów naukowych. Tytułowa formuła wskazuje na podstawowy problem, z jakim mamy do czynienia w badaniu relacji pomiędzy nauką a retoryką: oto czy są to dziedziny przeciwstawne czy uzupełniające się? Autor stara się pokazać, jak można pogodzić oba te stanowiska.

SCIENCE AND RHETORIC: A CHANGING RELATIONSHIP

Until recently, the notion of a "rhetoric of science" may have appeared oxymoronic. Traditional conceptions of science as the embodiment of disinterested, objective knowledge of nature, coupled with perceptions of rhetoric as empty verbiage, subterfuge, or stylistic embellishment made science and rhetoric appear entirely at odds. The apparent divorce goes back to the seventeenth century, when the charter of the Royal Society called for members "to separate the knowledge of Nature from the colors of Rhetorick, the devices of Fancy, or the delightful deceit of Fables," and to "reject all the amplifications, digressions, and swellings of style: to return to the primitive purity, and shortness, when men deliver'd so many things, almost in an equal number of words ... bringing all things as near the Mathematical plainness as they can ..." (Sprat, 62). However, recent

1 The title was inspired by a question posed by Charles Bazerman in "The Production of Technology and the Production of Human Meaning." Journal of Business and Technical Communication 12, 3 (July 1998): 381-387, 382.

developments in the history of science (especially the work of Thomas Kuhn), sociology of science, and sociology of scientific knowledge, coupled with conceptions of rhetoric more suitable to scientific discourse, have led to a gradual reconceptualization of the relationship between science and rhetoric. As a result, there appears to be now, at least among rhetoricians, "general agreement that science is indeed a rhetorical enterprise" (Selzer 6).

There is less agreement, however, on the extent to which science is indeed rhetorical, or even on the exact nature of science's involvement with rhetoric. Beginning in the mid-1970s and intensifying in the 1980s, work in what eventually came to be known as the rhetoric of science has advanced a variety of rhetorical approaches to science. These approaches assumed different definitions of rhetoric and focused on different aspects of science (for a general critique of these approaches, see Gaonkar). As a result, a variety of conceptions of "rhetoric of science" have been advanced, from relatively commonsensical if not downright tautological, focusing on relatively superficial aspects of the use of language in science writing, to radically anti-empiricist, challenging the very foundations of traditional views of science and scientific knowledge. The following review outlines the major theoretical premises underlying these approaches and then summarizes some major approaches representative of the major issues and debates involved in rhetoric of science today.

[The first chapter of the issue - editor]

Mateusz Machaj, Jan Lewiński

Od metody do retoryki

From Method to Rhetoric
(Introduction to the History of Economic Methodology)

Abstract

The article summarizes the history of economic methodology. We start from basic axioms about the empirical research, and then follow with the analysis of applied methodology. We point to most important breakthroughs in the history of economic thought in this field. The second section describes the Historical School's attack and its significance for policy conclusions. The third section describes Mises' methodology, one of the first economists to deal exclusively with the problem of a proper method. At the end of this section we relate Mises' work to Robbins' famous book on the nature of economic science. The next section emphasizes two distinct types of abstractions (realistic and idealist). In the last two sections we describe the content of Friedman's and McCloskey's methodological revolutions in the light of preceding discussions on method.

Jakub Z. Lichański

Retoryka i ekonomia – pole sporów i zastosowań.

Tezy do dyskusji

Rhetoric and Economy – the Field of Disputes and Applications.

Submissions for Discussion

Abstract

In 1983 two studies were published: (1) *The Rhetoric of Economics* by Donald McCloskey and (2) *A História do Pensamento Econômico como Teoria e Retórica* by Persio Arida. Since that time there has been a continuing discussion in the economic and philosophical / philological sciences, on the one hand about the validity and reasonableness in this kind of research (e.g. Murray N. Rothbard, Stanisław Anderski, Alan Sokal, Jean Bricmont), on the other hand – there are studies in which the authors point out links between these sciences (e.g. Persio Arida, Paulo Gal). But in his article entitled *In Defence of Extreme Rationalism: Thoughts on Donald McCloskey's „The Rhetoric of Economics”* (*The Review of Austrian Economics*, n° 3) Hans-Hermann Hoppe pays attention to generalizations in *The Rhetoric of Economics*, which treat extremely different matters in the same way (e.g. economy and literary criticism; the law of demand is persuasive or non-persuasive at the same time, as a poem by Keats, etc.). The dispute is over the transferability of ideas from one domain of sciences another; this also affects the language used to explain issues a given domain of science.

Redakcja – Jakub Z. Lichański

Niniejszy przegląd, dla którego wzorem jest publikowana na łamach rocznika RHETORIK bibliografia retoryki z kręgu niemieckojęzycznego, będzie publikowany co kwartał. Obecny przegląd obejmuje najważniejsze, zdaniem redaktora, publikacje z lat 2003-2005 (na prawach wyjątków – także wcześniejsze). Są to m.in.:

DRUKI ZWARTE

*APPEL Włodzimierz, MIKOŁAJCZYK Ireneusz, red., *Studia Graco-Latina III*, Toruń 1999 Wyd. UMK

AWIANOWICZ Bartosz, *Progymnasmata w rzymskiej teorii i praktyce retorycznej od pierwszych świadectw do „Institutio oratoria” Kwintyliana*. w: MIKOŁAJCZYK Ireneusz, red., *Sapere aude*, op.cit., s. 31-45.

BARŁOWSKA Maria, *Jakub Sobieski pamięci wielkiego kawalera, Bartłomieja Nowodworskiego*, Szczecin 2006 Wyd. Naukowe Uniw. Szczecińskiego, 4°, 116 s., 4 k. nlb. [seria: Staropolskie funeralia, t. 2]

BARŁOWSKA Maria, *O badaniu staropolskiego oratorstwa (na przykładzie świeckiego oratorstwa epoki baroku)*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 75-93.

BOCHEŃSKA Katarzyna, *Sztuka retoryki – uczeń w roli mówcy*, Warszawa 2005 WSiP, 4°, 104 s.

BOGOŁĘBSKA Barbara, *Perspektywy badań nad retoryką dziennikarską*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 169-177.

BUDZYŃSKA-DACA Agnieszka, *Cnoty i retoryka w dziele Sebastiana Petrycego z Pilzna*, Katowice 2005 Wyd. Uniw. Śląskiego, 4°, 216 s.

BURZYŃSKA Anna, Michał Paweł Markowski, *Teorie literatury XX wieku. Podręcznik*, Kraków 2006 Wyd. ZNAK, 2°, 596 s., tabl. 1 [retoryka nie ma osobnego hasła, jest parokrotnie przywoływana]

DOBEK-OSTROWSKA Bogusława, *Kampania wyborcza: marketingowe aspekty komunikowania politycznego*, Wrocław 2005 Wyd. Uniw. Wrocławskiego, 2°, 189 s.

FIOŁEK-LUBCZYŃSKA Bogumiła, *O retoryczności w audio-wizualnym reportażu artystycznym*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 179-194.

GAJ Beata, *Retoryczny <agon> w śląskim oratorstwie szkolnym XVII i XVIII wieku*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 95-112.

GŁODOWSKI Włodzimierz, *Komunikowanie interpersonalne*, Warszawa 2006 Wyd. Hansa Communication, 4⁰, 378 s., bibl. [nie wymienia retoryki, ale obejmuje m.in. kwestie przekonywania, itp.]

GŁÓWCZEWSKI Aleksander, *Poetyka i pragmatyka „rozmów z...”*, Toruń 2005 Wyd. Adam Marszałek, 4⁰, 324 s., bibl.

Język Biblii a język współczesny, praca zbiorowa, Kraków 2006 Wyd. WAM, 4⁰, 96 s.

*JUSZCZYK Andrzej, *Retoryka a poznanie. Powieściopisarstwo Teodora Parnickiego*, Kraków 2004

KAPUŚCIŃSKA Anna, *<Ars prae-dicandi – ars bene dicendi>. O ponownym spotkaniu homiletyki i retoryki w refleksji teoretycznej w Polsce (na przykładzie serii <Redemptoris Missio>)*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce*.

Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu, op.cit., s. 113-140.

KOCHAN Marek, *Pojedynek na słowa. Techniki erystyczne w publicznych sporach*, Kraków 2005 Wyd. Znak, 4⁰, 260 s.

KOCHAN Marek, *Slogany w reklamie i polityce*, Warszawa 2003 Wyd. TRIO, 4⁰, 247 s., bibl., Summ.

KOSTKIEWICZOWA Teresa, Agata ROĆKO, red., *Dwór magnacki w XVIII wieku. Rola i znaczenie kulturowe*, Warszawa 2005 Wyd. DiG, 2⁰, 392 s. [zawiera m.in. art. nt panegiryków]

KOTARSKI Edmund, „*Postylla*” *Mikołaja Reja – genus didascalicum*. w: Okoń Jan, współpr. Marcin Bauer, Michał Kuran, Małgorzata Mieszek, red., *Mikołaj Rej – w pięćsetlecie urodzin. Część I: Humanizm, reformacja, retoryka i język. Część II: Interpretacje, recepcja*, op.cit., t. I, s. 193-218.

KOWALIKOWA Jadwiga, *ABC... wiedzy o języku polskim*, Kraków 2005 Wyd. Literackie, 4⁰, 286 s. [retoryka omawiana w części: *Porozumiewanie się*]

KOZŁOWSKA Anna, *Reklama. Socjotechnika oddziaływania*, Warszawa 2005 Wyd. SGH, 2⁰, 178 s., bibl. [zawiera m.in. stereotypy a reklama, reklama jako komunikat symboliczny]

KRZEMIŃSKI Zdzisław, *Historia warszawskiej adwokatury*, Warszawa 2005 Wyd. C.H. Beck, 4°, 280 s., 23 il., bibl. [inf. o oratorstwie sądowym, m.in. s. 78-100]

LICHAŃSKI Jakub Z., *Proza Mikołaja Reja – aspekty retoryczne. Problemy składni, stylistyki, argumentacji. Prolegomena do dalszych badań.* w: Okoń Jan, współpr. Marcin Bauer, Michał Kuran, Małgorzata Mieszek, red., *Mikołaj Rej – w pięćsetlecie urodzin. Część I: Humanizm, reformacja, retoryka i język. Część II: Interpretacje, recepcja*, op.cit., t. I, s. 219-246.

LICHAŃSKI Jakub Z., *Retoryka w instytucjach polskiego życia społecznego. Próba oceny stanu i perspektyw badań oraz kształcenia.* w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 141-167.

LICHAŃSKI Jakub Z., *Związki retoryki i filozofii w tradycji nauczania jezuitów w wiekach XVI-XVII. Na marginesie „Assertiones Rhetoricae”, Poznań 1577.* w: ZIEMIAŃSKI Stanisław SJ, red., *Philosophia Vitam Alere...*, op.cit., s. 389-402.

MIELCZARSKI Cyprian, *Idee społeczno-polityczne Sofistów. U źródeł europejskiego pluralizmu politycznego*, Warszawa 2006 Instytut Filologii Klasycznej UW (Druk Zakład Graficzny UW), 2°, 268 s., bibl. [retoryka wymieniana kilkakrotnie]

MIKOŁAJCZYK Ireneusz, red., *Sapere aude. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi dr hab. Marianowi Szarmachowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Toruń 2004 Wyd. UMK, 2°, 395 s., 1 il.

NOWAK Magdalena, *Mówcy z rodu Skryboniuszy w dialogu „Brutus” M. Tulliusza Cyserona.* w: MIKOŁAJCZYK Ireneusz, red., *Sapere aude*, op.cit., s. 203-230.

OBREMSKI Krzysztof, *Sapiehowie i panegiryk magnacki (Mowa księdza Benedykta Rusieckiego na pogrzebie Kazimierza Władysława Sapiehy).* w: Kostkiewiczowa Teresa, Agata Roćko, red., *Dwór magnacki w XVIII wieku*, op.cit., s. 41-55.

OKOŃ Jan, współpr. Marcin Bauer, Michał Kuran, Małgorzata Mieszek, red., *Mikołaj Rej – w pięćsetlecie urodzin. Część I: Humanizm, reformacja, retoryka i język. Część II: Interpretacje, recepcja*, Łódź 2005 Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, 2°, 356 s., 15 il., ind., + 394 s., 17 il., ind.

PAWLAK Wiesław, *Koncept w polskich kazaniach barokowych*, Lublin 2005 Wyd. Tow. Nauk. KUL, 2°, 352 s., bibl. [seria: Źródła i Monografie, 291]

PIETRZAK Małgorzata, *Retoryka na co dzień*, Warszawa 2005 Wyd. SBP, 4°, 120 s., il. [Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza, 7]

PINDEL Roman, *Biblia a retoryka*. w: *Język Biblii a język współczesny*, praca zbiorowa, op.cit., s. 33-48.

PŁACHCIŃSKA Krystyna, *Mikołaj Rej jako orator sejmowy*. w: Okoń Jan, współpr. Marcin Bauer, Michał Kuran, Małgorzata Mieszek, red., *Mikołaj Rej – w pięćsetlecie urodzin. Część I: Humanizm, reformacja, retoryka i język. Część II: Interpretacje, recepcja*, op.cit., t. I, s. 247-265.

PŁÓCIENNIK Iwona, Daniela Podlewska, *Słownik wiedzy o języku*, wyd. 2, Bielsko-Biała 2004 Wyd. PARK sp. z o.o., 4⁰, 326 s., bibl. [12 haseł związanych z terminem *Retoryka*]

RUSINEK Michał, *Teoria (literatury) i opór wobec retoryki*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 65-74.

RUSINEK Michał, Aneta Załazińska, *Retoryka podręczna czyli jak wnikliwie słuchać i przekonująco mówić*, Kraków 2005 Wyd. Znak, 2⁰, 228 s., bibl. [wyd. popularne]

WASILEWSKI Jacek, *Retoryka dominacji*, Warszawa 2006 Wyd. Trio, 2⁰, 508 s., bibl., Summ.

RYSZKIEWICZ Mirosław, *Od tekstu i komunikatu do dzieła literackiego. Teoria retoryki w teorii literatury*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 39-63.

RZYMOWSKA Luiza, *Organizowanie współczesnych ćwiczeń retorycznych dla studentów filologii polskiej i kryteria oceny ich przemówień*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 195-221.

SKWARA Marek, *O polskiej retoryce w latach 1945-2003 (refleksje na marginesie bibliografii)*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 223-264.

SKWARA Marek, *Polska bibliografia retoryczna 1945-2003. Wybór*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 265-371.

SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, Szczecin 2006 Wyd. Nauk. Uniw. Szczecińskiego, 2⁰, 374 s., bibliogr. [Uniwersytet Szczeciński: Materiały, Konferencje, nr 73]

STROYNOWSKI Andrzej, *Opozycja sejmowa w dobie rządów Rady Nieustającej. Studium z dziejów kultury politycznej*, Łódź 2005 Wyd. Wyższej Szkoły Studiów Międzynarodowych, 2⁰, 546 s., bibl., ind. [m.in. oratorstwo, s. 211-224].

STYKA Jerzy, *Epitalamia Sydoniusza Apollinarisa – zarys poetyki*. w: MIKOŁAJCZYK Ire-

neusz, red., *Sapere aude*, op.cit., s. 277-292.

*SUCHOŃ Wojciech, *Prolegomena do retoryki logicznej*, Kraków 2005 Wyd. UJ

ŚLEK Ludwika, Adam KARPIŃSKI, Waław PAWLAK, red., *Koncept w kulturze staropolskiej*, Lublin 2005 Wyd. Tow. Nauk. KUL, 2⁰, 360 s., 7 il. [seria: Źródła i Monografie, 289]

WITCZAK Krzysztof Tomasz, *Autoepitafium antyczne jako gatunek literacki (zarys problematyki)*. w: MIKOŁAJCZYK Ireneusz, red., *Sapere aude*, op.cit., s. 325-337.

ZALEŚKA Maria, *Pogranicza dyscyplin: retoryka a językoznawstwo*. w: SKWARA Marek, red., *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, op.cit., s. 11-38.

*ZGÓŁKA Tadeusz, Katarzyna Mośiołek-Kłosińska, red., *Język perswazji publicznej*, Poznań 2003

ZGÓŁKOWIE Halina i Tadeusz, *Retoryka dydaktyki – dydaktyka retoryczna*. w: Małgorzata Czermińska et al., red., *Polonistyka w przebudowie*, t. 1-2, Kraków 2005 Wyd. Universitas, 2⁰, t. 1, s. 547-555.

ZIEMIAŃSKI Stanisław SJ, red., *Philosophia Vitam Alere. Prace dedykowane księdzu Profesorowi Romanowi Darowskiemu SJ z okazji*

70-lecia urodzin, Kraków 2005 Wyd. Ignatianum-WAM, 2⁰, 793 s., bibl., 10 il. [zawiera m.in. art. nt retoryki]

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

CICHOCKA Helena, *Dionizjusz z Halikarnasu a retoryka (O dawnych mówcach)*, „Terminus”, R. VII (2005), z. 1-2 (12-13), s. 53-69.

*IŻYKOWSKA Ewa, *Sztuka przemawiania (rozmowę prowadził Tadeusz Pulcyn)*, „Pastores” 2004:23

KANIA Marcin, *Katolicyzm w mediach – trzy retoryki*, „Studia Medioznawcze/Media Studies”, vol. 2 (21) 2005, s. 50-56.

KASPEROWICZ Ryszard, „*Mocą wewnętrzną retoryki*”: *Shaftesbury i jego idea krytyki kultury na przykładzie „Soliloquy, or an Advice to an Author”*, „Wiek Oświecenia” 2005:21, s. 11-30.

LICHAŃSKI Jakub Zdzisław, *Retoryka i literatura [na przykładzie Cypriana Norwida W Weronie]*, „Forum Artis Rhetoricae” 2 (2) 2004, s. 11-26.

PIETRZAK Małgorzata, *Możliwości interpretacyjne i wykonawcze poezji Konstandinosa Kawafisa*, „Forum Artis Rhetoricae” 2 (2) 2004, s. 27-44.

PLANETA Paweł, *Chaos w globalnej sieci perswazji*, „Zeszyty Prasoznawcze”, R. XLV, nr 3-4, s.

43-64 [omawia m.in. zagad. perswazji w propagandzie, także z wykorzystaniem internetu]

ROSIŃSKA Agnieszka, *Językowy obraz pojęcia mężczyzna w reklamach prasowych*, „Studia Medioznawcze/Media Studies”, vol. 4 (14) 2003, s. 62-73.

SEROCZYŃSKI Grzegorz, *Językowe środki perswazji w kazaniach kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Prace Filologiczne”, tom I, 2005, s. 125-141.

SIWIERSKA-CHMAJ Anna, *Ojczyzna, naród, społeczeństwo – funkcjonowanie terminów w exposé premierów Polski w latach 1919-2001*, „Studia Medioznawcze / Media Studies”, vol. 4 (14) 2003, s. 74-96.

SOKOŁOWSKI Mikołaj, *Mowy pogrzebowe wygłoszone z powodu śmierci Adama Mickiewicza wobec tradycji gatunku*, „Pamiętnik Literacki”, R. XCVI, 2005, z. 4, s. 123-141.

SPIERALSKA Beata, *„Musimy się porozumieć” – monolog Bérengera w „Niepłatnym mordercy” E. Ionesco*, „Forum Artis Rhetoricae” 2 (2) 2004, s. 45-55.

SZABELSKA Hanna, *Metamorfozy toposu Arystotelesowej <obscu-*

ritas>. *O filozoficznych i teologicznych koneksjach retoryki renesansowej*, „Terminus”, R. VII (2005), z. 1-2 (12-13), s. 141-173.

*ZAPOLSKA Anna, *Slogan – forma medialnej retoryki*, „Edukacja i Dialog” 2005:4

TŁUMACZENIA

KOHOUT Jaroslav, Gliwice 2006⁴ Wyd. Helion, 4⁰, 252 s., bibl.

RECENZJE

MEYER Michel, red., *Perelman. Le renouveau de la rhétorique*, Paris 2004 PUF, 138 s. [seria: *Débats philosophiques*]; rec. OLESZCZAK Dorota, „Forum Artis Rhetoricae” 2 (2) 2004, s. 63-65.

OBREMSKI Krzysztof, *“Retoryka” w wychodku zlewni mleka*, „Teksty drugie” 2005:5, s. 213-218 [na marg. *Poetyki i Retoryki Arystotelesa*]

PŁUCIENNIK Jarosław, *Czy tylko logos? Hermeneutyczny sceptycyzm a retoryka*, „Teksty drugie” 2005:5, s. 130-134 [na marg. książki Michała Rusinka *Retoryka i retoryczność*, Kraków 2003]

1. Gershom Scholem *Literatur und Rhetorik*, wyd. Stéphane Moses, Sigrid Weigel, Köln, Weimar, Wien 2000 Böhlau Verlag, 4⁰, 202 s., 1 il. [seria: Literatur – Kultur – Geschlecht, Kleine Reihe, Bd. 15]

Książka *Gersholm Scholem: Literatur und Rhetorik* nie jest studium autorstwa samego Scholema, lecz zbiorem prac Jemu poświęconych. Podzielona jest na trzy grupy: *Literatur(theorie)*, *Symbol und Historiographie (in) der Mystik*, oraz *Rhetorik*. Moje uwagi poświęcone są wyłącznie dwóm studiom zamieszczonym w tej części. Są to prace: Thomas Macho, *Zur Frage nach dem Preis des Messianismus. Der intellektuelle Bruch zwischen Gershom Scholem und Jacob Taubes als Erinnerung ungelöster Probleme des Messianismus* oraz Andreas B. Kichler *Figuren des Endes. Historie und Aktualität der Kabbala bei Gershom Scholem*. Pierwszy z artykułów jest opisem „sporu” jaki pojawił się w stosunkach Gershoma Scholema z Jacobem Taube (ucznem Scholema), a który dotyczy m.in. różnic w żydowskim i chrześcijańskim pojęciu Zbawienia. Autor omawia dzieje tego sporu, który zapewne zapoczątkował tekst Scholema z 1959 roku, a który trwał aż do śmierci badacza w roku 1982. Interesujące jest, iż spór toczył się na dwu płaszczyznach: oficjalnej i nieoficjalnej (w korespondencji między badaczami). Najciekawszym fragmentem studium jest analiza argumentacji zawartej właśnie w prywatnej korespondencji badaczy. O tyle jest to „retoryka”, iż, jak pokazuje Macho, poza argumentami o charakterze ściśle filozoficznym czy teologicznym pojawiają się argumenty właśnie „retoryczne” czyli odwołujące się nie tyle do kwestii rozumienia pojęć, jakich używają Scholem czy Taube, ale do pewnych „konstrukcji myślowych” jakie wzajem badacze sobie przypisują. Z tego punktu widzenia praca jest szalenie ciekawa, acz dla szerszego grona czytelników może sprawiać sporo trudności w procesie lektury.

Studium Andreasa B. Kichlera dotyczy pewnego aspektu dziejów tradycji kabalistycznej w Niemczech. Chodzi o przemianę jaka nastąpiła w badaniach nad *Kabałą* w Niemczech na przełomie XVIII i XIX wieku i swoistym końcem pewnego typu badań. Kichlera interesują nie tylko poglądy Scholema na tę kwestię; stara się on dodać do ustaleń autora *Mistyki żydowskiej* pewne nowe fakty; praca zbliża się zatem do studium o charakterze historycznym. Jednakże tytułowa „figura końca” ma spore znaczenie, bowiem badacz stara się ustalić, czy i jak jest ona rozumiana i przez samego Scholema, i przez innych, którzy zajmowali się tą problematyką. Okazuje się, co nie powinno dziwić, iż opis „historycznoliteracki” problemu (*studia nad Kabałą w Niemczech w XVIII i XIX wieku*) pozwala dostrzec racje mówiących o „końcu” takowych studiów, jak i tych którzy sąd taki odrzucają. Praca jest bardzo ważna dla zrozumienia funkcjonowania pewnych kategorii, np. *studia nad Kabałą w Niemczech w XVIII i XIX wieku* jako argumentów retorycznych.

Wskazuję na tę książkę, bowiem w Polsce wywołała ona nieco nieporozumienia i była czasem cytowana jako praca Scholema nt retoryki. Dotyczy ona jednak nie tyle poglądów Scholema na tę naukę, co zastosowania retoryki do analizy pewnych pojęć czy może raczej sposób użycia tychże pojęć bądź przez samego Scholema, bądź jego oponentów w dyskusji z nim.

Jakub Z. Lichański, Uniwersytet Warszawski

2. Roland Meynet, *Wprowadzenie do hebrajskiej retoryki biblijnej*, tł. Kazimierz Łukowicz, Tomasz Kot SJ, Kraków 2001 Wyd. WAM, 2⁰, 224 s. [seria: Myśl Teologiczna, 30]

Odmiennosc retoryki hebrajskiej od szeroko znanych zasad tej wywodzącej się z Rzymu fascynowała badaczy już od zarania historii – pierwsze analizy Pisma powstawały już przed świętym Augustynem, który także dorzucił kilka swoich pojęć (*eminato* lub *repetitio*).

Meynet oczywiście powtarza wnioski zebrane przez swych świątłych poprzedników, ale i dokłada sporo własnych interesujących wątków. Otóż

wychodząc od wyliczenia kilku cech interesujących go starotestamentowych głównie tekstów, jak: paralelizm członów, binarność (strofa daje się odczytać tylko poprzez zderzenie lub oddziaływanie na siebie dwóch twierdzeń) oraz powtórzenie analizuje najbardziej znane fragmenty Biblii, odnajdując w niej często niespodziewaną regularność.

Prawem przykładu przywołam analizę fragmentu z Ewangelii wg św. Łukasza 15,1-10, a dokładniej trzech przypowieści o miłosierdziu – o zagubionej owcy, zagubionej drachmie i o synu marnotrawnym. Ważne jest początkowe założenie Meyneta, że kiedy dwie jednostki literackie wydają się pod każdym względem podobne, trzeba szukać różnicy, ponieważ jest bardzo możliwe, że właśnie ona okaże się podstawą do pełniejszego wnioskowania. Należy je więc traktować jako jedną przypowieść z równoległymi wątkami (owca i drachma są tu sobie równe). W pierwszej opowieści bohaterem jest mężczyzna, w drugiej kobieta. Mimo początkowych podobieństw stosunkowo szybko, bo już w wersetach 5/6 można zauważyć różnicę – brak bowiem ich odpowiednika w drugiej części wersetu 9. Także zakończenie siódmego nie została powtórzona na końcu drugiej części przypowieści. Tym sposobem opowieść została skupiona nie wokół grzeszników, a sprawiedliwych, którzy skruchy nie potrzebują. Co ważne, była ona skierowana do faryzeuszy i do uczonych w Piśmie.

Ich związek z trzecią przypowieścią jest bardzo wyraźny – mamy w niej bowiem dwóch synów (młodszy zaginął jak owca, starszy nigdy nie opuścił domu i grzeszy). Jednak to ten starszy jest tu ważniejszy, do niego bowiem Nauczyciel kieruje swe słowa.

Już po tej krótkiej prezentacji można zauważyć, jak dokładne są analizy przeprowadzone przez Meyneta. Specyficzny język biblijnych przypowieści niejako sam wskazał mu nasuwający się wniosek, że teksty biblijne zostały skomponowane, a istnienia retoryki biblijnej nie sposób już zaprzeczyć. Zdanie z Księgi Przysłów, głoszące, że „kręć się drzwi na zawiasach, a człowiek na

łóżku” chyba po raz pierwszy przydał się poważnemu badaczowi do wysnucia teorii metodologicznej *repetitio*.

W czasie, gdy Biblia i zawarte w niej tajemnice stają się powoli pożywką także i kultury masowej, książka Meyneta ma szanse stać się podłożem do rozsądnej krytyki zbyt rozbuchanych fantazji niektórych twórców, a zawarte w niej treści zainteresują z pewnością każdego historyka retoryki, którego w trakcie edukacji pozbawiono kontaktu z dawnym językiem klasycznym, jakim niegdyś był hebrajski.

Maja E. Pobieżyńska, Warszawa

3. Roland Meynet, *Język przypowieści biblijnych*, tł. Andrzej Wałęcki, Kraków 2005 Wyd. WAM, 2⁰, 194 s. [seria: Myśl Teologiczna, 51]

Kolejna, wydana w Polsce, książka Rolanda Meyneta związana z analizą języka przypowieści biblijnych (zarówno ze Starego, jak i Nowego Testamentu) może być potraktowana jako swoiste praktyczne zastosowanie metody opisanej w poprzedniej książce (chodzi o *Wprowadzenie do hebrajskiej retoryki biblijnej*). Autor analizuje, niezwykle zwięźle, stan badań i omawia dorobek tylko trzech badaczy: Adolfa Juelichera, Charlesa Harolda Dodda oraz Joachima Jeremiasa (część druga książki). Studium obejmuje wyłącznie analizy przypowieści ze Starego Testamentu (część pierwsza książki); w częściach od trzeciej do piątej – są to analizy przypowieści z Nowego Testamentu.

Niezwykle inspirujące są uwagi badacza zawarte na s. 75-78 studium (*analiza retoryczna albo lektura kontekstualna*) gdzie, w sposób niezwykle zwięzły, a przecież bardzo precyzyjny, opisana zostaje metoda analityczna.

Praca jest godna polecenia wszystkim, którzy chcą stosować retorykę, jako narzędzie badań. Jedynym zastrzeżeniem do polskiej wersji książki jest brak zebranej w jednym miejscu bibliografii, a także – uwaga ta obejmuje obydwie książki Meyneta wydane w języku polskim – niechęć wydawcy do

opracowywania indeksów. W sposób znakomity obniża to i poziom naukowy książek, i utrudnia korzystanie z nich.

Jakub Z. Lichański, Uniwersytet Warszawski

4. Tatiana Awtuchowicz, *Poezija ritoriki: oczerki teoreticzeskoj i istoriczeskoj poetiki*, Mińsk 2005, 200 s.

Praca Tatiany Awtuchowicz, *Poezija ritoriki: oczerki teoreticzeskoj i istoriczeskoj poetiki* ma zasadniczo dwojaki wymiar: teoretyczny (w części wstępnej) i materiałowo-badawczy. Autorka rozumie retorykę jako metanaukę, gramatykę tekstu, dynamiczną (dyskursywną) poetykę. Interesuje ją relacja pojęć: retoryka- poetyka. Badaczka z Uniwersytetu w Grodnie podkreśla uniwersalność retoryki, akcentuje jej heurystyczny wymiar, szczególnie zaś retoryczny mechanizm czytania jako interpretacji (retoryka lektury). Konfrontując słowo artystyczne z retorycznym, przywołuje opozycję: kreatywność – normatywność. Nawiązuje do myśli strukturalistycznej, semiologicznej i neoretorycznej, w szkicach analitycznych zaś sięga po metody historyczno-typologiczne, porównawcze a także intertekstualne.

Książka T. Awtuchowicz ma trójdzielną kompozycję, poszczególne części poświęca autorka: retoryce w procesie literackim, losowi retorycznego paradygmatu w epoce romantyzmu i słowu w kontekście kultury¹.

Śledząc retoryczne mechanizmy stylu dekoracyjnego, wskazuje przykłady prozy ornamentальной (poetyckiej) i figur retorycznych w pisarstwie A. Bestużewa-Marlińskiego, N. Leskowa i A. Biełego.

Najciekawsze są rozważania dotyczące funkcjonowania topiki w poszczególnych epokach literackich. Topos pojmuje badaczka jako tekst w tekście. Przedstawia rozwój toposu Elizjum w poezji rosyjskiej XVIII-XX w. jako znaku ikonicznego (semantyka raj). Każda realizacja tego toposu – o czym świadczą liczne cytaty – jest subiektywną, indywidualną interpretacją.

¹ Dziwi umieszczenie bibliografii tylko po części I książki, w pozostałych częściach o źródłach informują jedynie przypisy.

Topos pełni rolę metonimii, innym razem metafory (pamięci), archetypu. Poznajemy każdorazowo funkcję toposu i składające się nań motywy i tematy. Innym przywołanym w pracy i poddanym analizie przykładem jest topos postaci Żyda Wiecznego Tułacza (legenda o Ahaswerze). Należy podkreślić, iż opisaną przez autorkę ewolucję toposów od ujęć tradycyjnych (konwencjonalnych) po indywidualne interpretacje (metaforyzacje), można odnieść także do wielu innych miejsc wspólnych.

T. Awtuchowicz śledzi retoryczne aspekty literatury rosyjskiej, poddaje analitycznemu oglądowi: satyrę XVIII w., prozę sentymentalną, twórczość romantyków i pozytywistów. Zwraca uwagę na stosunek romantyków do retoryki; romantyzm – jak słusznie twierdzi – to epoka stylu indywidualnego, odwrót od kultury retorycznej i normatywizmu. Omawia z retorycznego punktu widzenia twórczość: N. Karamzina, I. Kryłowa, A. Puszkina, W. Odojewskiego i in. Sytuuje retorykę w „stylowym systemie” pisarzy, zwracając uwagę na tropy i figury retoryczne, np. ironię, amplifikację. Interesuje autorkę pracy funkcjonowanie „gotowych słów kultury”- emblematów, np. w I poł. XIX w. był to „Rzym”. Odmienny charakter mają rozważania badaczki o plotce jako ustnym gatunku mowy.

Recenzowane studia z kręgu teoretycznej i historycznej poetyki składają się na całość zespoloną wspólnym przedmiotem rozważań – eksponowaniem filozoficznej problematyki słowa (jako sensotwórczego elementu poetyki) i zakorzenienia stylu w retorycznej elokucji.

Barbara Bogołębska, Uniwersytet Łódzki

5. Gert Ueding, red., *Rhetorik: Begriff – Geschichte – Internationalität*, Tübingen 2005 Max Niemeyer Vlg., 2⁰, 366 s.

Zbiór studiów zatytułowany *Rhetorik: Begriff – Geschichte – Internationalität* ukazał się pod redakcją Gerta Uedinga jako osobny tom wydany niejako przy

okazji publikacji monumentalnego dzieła jakim jest *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*. Obejmuje on hasła: *Rhetorik* (s. 1-210) z podziałem na części: *Begriff und aktuelle Bedeutung* (s. 1-11), *Quellengeschichte* (s. 11-38), *Begriffsgeschichte* (s. 38-78), *Systemgeschichte* (s. 78-131), *Rezeptionsgeschichte* (s. 131-162), *Neuzeitliche Institutionengeschichte* (s. 162-211). Następnymi hasłami są: *Rhetorik, angewandte* (s. 211-220), *Rhetorik, aussereuropäische* (s. 220-300), *Rhetorikikonographie* (s. 300-307), *Rhetorische Anthropologie* (s. 307-313), *Rhetorische Rechtstheorie* (s. 313-324), *Rhetorizität* (s. 324-329). Tom uzupełniają: indeksy (przedmiotowy i nazwisk) oraz spis autorów, spis skrótów, bibliografia oraz informacja o formalnym sposobie konstrukcji haseł.

Na s. 198-207 zamieszczone są artykuły omawiające dzieje retoryki w *krajach słowiańskich* (*Slavischer Sprachraum*). Zostały podzielone na trzy grupy: *a. Westslavische Literaturen* [Renate Lachmann], *b. Ostslavische Literaturen* [Riccardo Nicolosi], *c. Südslavische Literaturen* [Davor Beganović]. Przygotowane przez kilku autorów mocno różnią się od siebie. O ile artykuły opracowane przez R. Nicolosiego czy D. Beganovića, poza drobiazgami, są dobrym wprowadzeniem w dzieje retoryki i badań retorycznych na tych terenach, to artykuł R. Lachmann nie wykazuje się dostateczną rzetelnością, jakiej należałoby oczekiwać po wydawnictwie takim, jak *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*. Temu artykułowi poświęcę zatem głównie uwagę.

Część dotycząca Polski jest, w zasadzie, całkowicie błędna, a uwagi dotyczące XIX i XX w. nie mają nic wspólnego ze stanem faktycznym. A oto argumentacja:

Początki retoryki w Polsce, wbrew opinii autorki, która rozpoczyna swe hasło od ogólnikowych uwag nt nauczania retoryki i poetyki w XVI w., sięgają wieku XV. Autorka nie zna m.in. prac Filippo Buonacorsiego, zw. Kallimachem, oraz studiów na jego temat. a także różnego rodzaju formularzy, listowników, wreszcie dzieł z zakresu *ars dictaminis*, częstokroć zresztą proweniencji

czeskiej, itp. Należy zwrócić uwagę, iż katedra retoryki powstała na Uniwersytecie Jagiellońskim już na początku w. XV, a podręczniki które tam obowiązywały należą do kanonu ogólnoeuropejskiego (mają szalenie interesujące zapiski marginalne); te kwestie jednak są autorce hasła całkiem obce. Wymieniając jednym tchem kolegia jezuickie i pijarskie oraz akademie [bez dat powstania, sic!] w Krakowie i Wilnie (bez dat powstania!), wprowadza kompletny chaos w kwestiach dotyczących kształcenia w zakresie retoryki w I Rzeczypospolitej.

Autorka nie używa także prawidłowej nazwy ówczesnej Polski; posługujemy się bowiem określeniami: I Rzeczypospolita, Korona Polska, Rzeczypospolita Obojga Narodów. Dla okresu do końca XVIII wieku określenie – Polska – nie jest, w pracach o charakterze historycznym, poprawne.

Jan Kochanowski nie ma nic do rozwoju retoryki, natomiast ma, nie znany autorce, Łukasz Górnicki. Obok Jakub Górskiego istotne znaczenie mają: Benedykt Herbest, a także choćby Krzysztof Treacy; ci dwaj ostatni jednak także nie są autorce znani¹. Jednakże wiązanie tegoż Górskiego a szczególnie jego dzieła *De generibus dicendi liber* (1559) z tradycją Hermogenesa jest szalonym błędem. Dzieło to poświęcone jest opisowi różnych *rodzajów literackich*, a także – omawia pewne kwestie stylistyczne, w tym problemy rytmiki prozy i wyrasta z zupełnie innej tradycji. Kwestie te były zresztą kilkakrotnie omawiane w polskiej literaturze przedmiotu a także prezentowane na międzynarodowych kongresach retorycznych². Próba natomiast związania Górskiego z tradycją Ramusa jest nonsensem; w I Rzeczypospolitej do Ramusa nawiązuje wyłącznie

¹ K. Treacy był uczniem a też i wydawcą dzieł Johanna Sturmia, m.in. *De uniwersa ratione elocutionis*, (1575), szerzej w: J.Z. Lichański, *Humanizm i retoryka we wschodniej Europie*. w: tegoż, *Retoryka od renesansu do współczesności – tradycja i innowacja*, Warszawa 2000, s. 22nn; tegoż, *Humanismus: Nationalliteratur. 6. Osteuropa*. w: *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, red. G. Ueding, red. G. Kalivoda, L. Keinath, F.-H. Robling, Th. Zinsmaier, Tübingen 1998, t. 4, col. 32. Jeśli chodzi o Benedykta Herbesta, por. J.Z. Lichański, *Polski wkład w badania nad stylistyką i składnią oraz rytmiką prozy w XVI wieku*. w: tegoż, *Retoryka w Polsce. Studia o historii, nauczaniu i teorii w czasach I Rzeczypospolitej*, Warszawa 2003, s. 33-58 [tu: analiza stanu badań].

² Por. J.Z. Lichański, *Polski wkład w badania nad stylistyką i składnią oraz rytmiką prozy w XVI wieku*, op.cit., s. 33-58 [tu: analiza stanu badań i prac takich badaczy, jak m.in. Władysław Madyda, Anna Werpachowska-Axer]. Kwestie te były omawiane m.in. przeze mnie na kongresach ISHR w: Turynie (1993), Saskatchewan (1997), Amsterdamie (1999), Warszawie (2001), Madrycie i Calahorze (2003).

niewielka grupa raczej związanych z protestantyzmem teoretyków, m.in. z kręgu tzw. Akademii Lewartowskiej¹.

W wieku XVII istotnego znaczenia nabiorą komentarze teoretyków z kręgu Akademii Zamojskiej (A. Abrek, A. Burski, A. Birkowski) oraz gimnazjów w Gdańsku (m.in. J. Mochinger) i Toruniu (m.in. J. Willich), że pominię szkoły w Rakowie i, wspomnianym już, Lewartowie. Jednak i te kwestie są całkiem obce autorce. Przy omawianiu dorobku wieku XVIII pominięta została rola Komisji Edukacji Narodowej, która przygotowała także podręczniki w zakresie poetyki i retoryki. Gorzej, iż z otwierającej ten akapit uwagi można wysnuć całkiem błędny wniosek, iż zakony jezuitów i pijarów rozpoczęły działalność pod koniec wieku XVI [sic!]. Przywołana tu praca Zbigniewa Rynducha nic takiego nie sugeruje; elementarna znajomość historii zakonów oraz szkolnictwa zakonnego przeczy zresztą tego typu opiniom².

Uwagi dotyczące wieku XIX i XX nie uwzględniają *de facto* żadnych badaczy retoryki, a zamieszczone dotyczą bardziej rozwoju teorii literatury w Rosji niż w Polsce. Wspomnienie wyłącznie Manfreda Kridla i Janusza Sławińskiego jest błędem, bowiem akurat oni nic nt retoryki nie pisali; pisali natomiast np. Stefania Skwarczyńska, Maria Renata Mayenowa (ale nie w pracach cytowanych przez autorkę), Teresa Michałowska, Mirosław Korolko, Stefan Zabłocki, Jerzy Ziomek czy Jakub Z. Lichański.

W sumie – część poświęcona Polsce opracowana jest w sposób absolutnie niekompetentny i wskazuje na całkowitą nieznajomość tej problematyki przez autorkę. Najbardziej razi, poza błędami merytorycznymi, kompletna nieznajomość polskiej literatury przedmiotu dotyczącej historii retoryki i poetyki

¹ Por. J.Z. Lichański, *Ramus – Retoryka i pedagogika – Tradycja greckiej i bizantyńskiej retoryki w Polsce wieku XVI*. w: tegoż, *Retoryka w Polsce. Studia o historii, nauczaniu i teorii w czasach I Rzeczypospolitej*, Warszawa 2003, s. 21-32 [tu: analiza stanu badań]. Wcześniej kwestie te omawiali m.in. Tadeusz Bieńkowski, Tadeusz Kotarbiński, Lech Mokrzycki, Lech Szczucki. O Akademii Lewartowskiej pisał Stanisław Kot przed I wojną światową [sic!].

² Pierwsze kolegium jezuickie powstaje na terenach I Rzeczypospolitej w Braniewie, w roku 1565, kolegium pijarskie – w Podolińcu w roku 1642.

w Polsce, m.in. książek z serii *Słowniki literatury polskiej*, a także *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*¹.

Część poświęcona Czechom i Morawom jest opracowana daleko staranniej, acz i tu popełnione są dość przykre błędy. Po pierwsze – autorka nie uwzględnia Słowacji i pomija np. rolę, jaką odegrała Akademia Istrapolitana w kształtowaniu, w wieku XIV i XV, kultury retorycznej w tej części Europy². Autorka nie wspomina też tak ważnych postaci dla rozwoju *ars dictaminis* na tym terenie, jak Jan ze Středy i Nicolas Dybin³. Dziwi pominięcie kwestii związanych z tzw. *rhetorica pragensis* czyli praską retoryką uniwersytecką⁴. Jednak, mimo tych uwag krytycznych – cała ta część jest opracowana poprawnie.

W sumie – część opracowana przez Renate Lachmann jest, jak na takie wydawnictwo, czymś wręcz skandalicznym. W wydawnictwie monumentalnym, jakim bez wątpienia jest *Historisches Wörterbuch der Rhetorik* takie błędy nie mogą się znaleźć.

Wątpliwości budzić może także artykuł Stephena Brakensieka *Rhetorikonographie*, s. 300-307. Uwagi krytyczne dotyczą części związanej z tzw. *Frühe Neuzeit* (czyli okresem – do końca wieku XVIII). Pierwsze pytanie dotyczy oczywiście zakresu chronologicznego – czy nie jest on zbyt daleki; *Frühe Neuzeit*, jak pokazuje lektura innych artykułów, to jednak okres Renesansu i Baroku. Jest to jednak kwestia marginalna. Poważniejszą wątpliwość nasuwa bardzo przypadkowy dobór nazwisk artystów zajmujących się ikonografią retoryki w wiekach XVI, XVII i XVIII. Autor nie uwzględnia m.in. tak słynnych i powszechnie znanych dzieł, jak freski Bernardino di Betto,

¹ Por. *Słownik literatury staropolskiej*, red. T. Michałowska, B. Otwinowska, E. Sarnowska-Temeriusz, Wrocław 1990 (i następne); *Słownik literatury polskiego oświecenia*, red. T. Kostkiewiczowi, Wrocław 1979 (i następne); *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. J. Bachórz, A. Kowalczykowa, Wrocław 1991; a także *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, red. J. Krzyżanowski, C. Hernas, t. 1-2, Warszawa 1984.

² Por. J.Z. Lichański, *Humanismus: Nationalliteratur. 6. Osteuropa*. w: *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, op.cit., t. 4, col. 34-35.

³ Por. J. Kraus, *Rétorika v dějních jazykové komunikace*, Praha 1981, s. 75, 85; J. Třiška, *Pražská rétorika. Rhetorica Pragensis*, Praha 1987, *passim*.

⁴ Por. J. Třiška, *Pražská rétorika. Rhetorica Pragensis*, op.cit.

zw. Pinturicchio (c.1454-1513), które znajdują się w *Sala delle Arti Liberali*, w Apartamentach Borgiów, w Watykanie (fragmenty były reprodukowane w encyklopedii Larousse'a). Sądzę, iż znajdujące się w National Gallery w Londynie obrazy przedstawiające Retorykę i Poetykę autorstwa Justusa z Ghent (c.1460-1480) też są godne odnotowania. Malarzem, którego należało uwzględnić, jest także działający m.in. w Hiszpanii, włoski manierysta Pellegrino Tibaldi (1527-1596); fresk przedstawiający Panią Retorykę, zdobi bowiem bibliotekę w El Escorial. Najbardziej jednak zaskakuje, w wypadku autora niemieckiego, pominięcie świetnego fresku z klasztoru St. Florian. Jest on autorstwa Bartolomea Altomonte (1694-1783). Przypominam akurat te dzieła, bowiem na każdym z nich Pani Retoryka jest przedstawiana nieco inaczej, niż to z opisów S. Brakensieka można by wnioskować.

I na zakończenie – strzała partyjska: oto w tymże *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, w tomie czwartym, były już zamieszczone poprawne hasła dotyczące dziejów retoryki w Europie Środkowej i Wschodniej autorstwa niżej podpisanego¹. Można, i trzeba było je uzupełnić; jednak to, co zaproponowała Renate Lachmann, jest, z naukowego punktu widzenia, niedopuszczalne.

Jakub Z. Lichański, Uniwersytet Warszawski

¹ Por. J.Z. Lichański, *Humanismus: Nationalliteratur. 6. Osteuropa*. w: *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, op.cit., t. 4, col. 32-37 oraz tegoż, *Klassizismus, Klassik. IV. Neuzeit. 7. Osteuropa*. w: *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, red. G. Ueding, red. G. Kalivoda, L. Keinath, F.-H. Robling, Th. Zinsmaier, Tübingen 1998, t. 4, col. 1055-1060.

Barbara Bogolębska

MIROSLAWA KOROLKI SYNTEZY I REFLEKSJE RETORYCZNE

Zmarły niedawno filolog - profesor Mirosław Korolko zajmował się piśmiennictwem staropolskim i retoryką literatury. Pozostawił bogaty dorobek historycznoliteracki: książki, artykuły, edycje tekstów (opracowania, wstępy, tłumaczenia), m.in. o późnośredniowiecznej literaturze pasyjnej, o Mikołaju Reju, humanistach z kręgu Zygmunta Augusta¹.

Dużą popularnością wśród czytelników poszukujących wiedzy o stanie kulturowego dziedzictwa cieszyły się prace leksykograficzne M. Korolki: *Leksykon kultury religijnej w Polsce*² czy pokazujący drogi „uchrześcijanienia” kultury (Kościół i szkoła) *Słownik kultury śródziemnomorskiej w Polsce: idee, pojęcia, miejsca*³. Edycjom tym towarzyszyły literackie wypisy („subiektywna antologia”, cytaty – przykłady) i wykazy źródeł. Publikacje, będące owocem ponad 30-letniej pracy naukowej, określił autor jako „katalogi pamięci”, które należy „ocalić od zapomnienia”. W tym kręgu prac sytuuje się też zebrany i opracowany przezeń *Thesaurus. Skarbiec łaciński sentencji, przysłów i powiedzeń literatury polskiej*⁴, publikacja nawiązująca tytułem do XVII-wiecznego kompendium Grzegorza Knapskiego. Zamieszczone tu cytaty przekonują, jak bardzo były one wrośnięte i zakorzenione w tekstach polskiego piśmiennictwa. Jak wiadomo, te gnomiczne myśli pełniły rolę argumentu, były więc – podobnie jak przysłowia, skrzydlate słowa, cytaty – miejscami wspólnymi (toposami retorycznymi).

¹ *Seminarium Rzeczypospolitej Królestwa Polskiego i humaniści w kancelarii królewskiej Zygmunta Augusta*, Warszawa 1991.

² Tamże 1999.

³ Tamże 2004.

⁴ Tamże 1997.

Właśnie retoryka pojmowana przez znawcę tej dziedziny jako sztuka skutecznego przekonywania w mowie i w piśmie, a też ważny dowód śródziemnomorskiej wspólnoty kulturowej, była drugim – obok historii literatury przedmiotem zainteresowań naukowych M. Korolki. Znajomość klasycznej retoryki pozwoliła badaczowi podjąć prace nad twórczością dawnych pisarzy i stosować retoryczny klucz interpretacyjny w analizie tekstów literackich.

Szczególnie cenionym był w puściźnie naukowej M. Korolki przewodnik encyklopedyczny *Sztuka retoryki*¹, w której dokonał opisu klasycznej retoryki systemowej², zgodnego ze strukturą tej dziedziny. Przewodnik poprzedziły prace: *O prozie <Kazań sejmowych> Piotra Skargi*³; *Andrzej Frycz Modrzewski. Humanista- pisarz*⁴ (ze *Słownikiem pojęć i terminów retorycznych*⁵); *Kilka uwag o retoryczności tekstów Jana Kochanowskiego*⁶; *Retoryka w twórczości Cypriana K. Norwida*⁷; *Poetycka retoryka Norwida*⁸.

Kompozycję opracowania oparł M. Korolko na systemie katalogu dziesiętnego. Omówił w tym kompendium podstawowe pojęcia retoryki (zwracając uwagę na trychotomie: funkcji retoryki, rodzajów, stylów i zasad retorycznych). W uwagach końcowych przedstawił też graficznie owe triady retoryczne. Uwzględnił również związki retoryki z innymi dziedzinami: filozofią, literaturą i pedagogiką. Prześledził główne etapy historii retoryki, także w Polsce. Podkreślał, iż retoryka jest systemem wiedzy otwartej. W zamieszczonym w książce dodatku źródłowym znajdujemy teksty sześciu teoretyków grecko-rzymskiego antyku – w tym także własny przekład

¹ Tamże 1990.

² B. Otwinowska uważa, że opisowy charakter książki zaciera historyczność retoryki. Inna recenzentka- H. Cichocka- zwróciła uwagę na wielość definicji retoryki w tym podręczniku i nieokreśloność terminów: „retoryka naturalna”, „opisowa”, „klasyczna retoryka systemowa”.

³ Tamże 1971.

⁴ Tamże 1978.

⁵ Op. cit., s. 211-235.

⁶ W: *Retoryka a literatura*. Red. B. Otwinowska. Wrocław Warszawa 1984, s.77-86.

⁷ „Przegląd Humanistyczny” 1987, nr 3, s.1-13.

⁸ W: *Dziewiętnastowieczność*. Red. E. Czaplejewicz, W. Grajewski. Wrocław Warszawa 1988, s.293-310.

fragmentu *Retoryki* Arystotelesa. W informatorze znajdujemy ponadto indeksy terminów: greckich, łacińskich i polskich.

Drugie wydanie tej syntezy¹ M. Korolko poszerzył o część poświęconą retoryce pragmatycznej (praktycznej) i licznym ćwiczeniom. Znaleźć tu można sąd, iż dobiega końca era Gutenberga i przemija kultura słowa pisanego na rzecz cywilizacji obrazu i kultury słowa mówionego.

W podręczniku dla studentów – *Retoryka i erystyka dla prawników*² zawarł M. Korolko teorię retoryki i erystyki zarówno w ujęciach źródeł klasycznych, jak i interpretacji współczesnych. Książka prezentuje antologię tekstów oratorstwa klasycznego i polskiego (od Demostenesa i Platona po przemówienie Lecha Wałęsy), ćwiczenia utrwalające wiedzę i wspierające sztukę przemawiania (kulturę żywego słowa: artykulację, dykcję, akcentowanie), wreszcie nieodłączny w jego publikacjach – słownik pojęć i terminów retorycznych oraz erystycznych z definicjami etymologicznymi słów greckich i łacińskich. Taka koncepcja podręcznika wiedzy retorycznej obejmowała: teorię (z istotnym dla niej układem systemowo-logicznym), studiowanie wzorów i twórczość własną odbiorców. Autor słusznie uważał, iż analiza mów mogła być inspiracją w budowaniu współczesnej sztuki przekonywania.

Dialektyka, retoryka i erystyka stały się tematem skryptu M. Korolki – *Przekonuj i daj się przekonać*³. Zwraca w nim uwagę zamieszczenie najważniejszych aksjomatów retoryki (jak np. „Niezbędnym warunkiem sztuki dobrego mówienia jest sztuka dobrego myślenia”) oraz sentencji o retoryce i erystyce.

Począwszy od książki o Andrzeju Fryczu Modrzewskim M. Korolko próbował porządkować terminologię retoryczną. Głosił też postulat, by dla potrzeb literaturoznawczych opracować aparaturę pojęciową retoryki⁴. Problem

¹ Warszawa 1998.

² Warszawa 2001.

³ Piotrków Trybunalski 2003.

⁴ *Prawno-retoryczne myślenie o literaturze /w:/ Poszukiwania teoretycznoliterackie*. Red. E. Czaplejewicz, E. Kasperski. Wrocław 1989.

polskiej terminologii retorycznej uznał za szczególnie ważny w sytuacji odcięcia polskiej szkoły od grecko-rzymskich korzeni językowych. Był niestrudzonym orędownikiem nauczania języków klasycznych i obecności retoryki w polskim systemie edukacyjnym (z radością reagował na wszelkie inicjatywy dydaktyczne, propagujące tę dziedzinę wiedzy filologicznej). Był m.in. autorem opracowania na ten temat – *Retoryka wraca do polskich szkół*¹, zawierającego projekt nauczania retoryki w polskim szkolnictwie ponadpodstawowym.

Ważna była dla profesora Korolki jako wieloletniego wykładowcy retoryki przydatność dydaktyczna jego publikacji „służących temu, by „nie odcinać się od fundamentalnych pojęć grecko-rzymskiej filologii” i by nie zamierały „łacińskie ziarna” i nie wysychały korzenie naszej śródziemnomorskiej kultury, a też by docenić retorykę jako „ważne narzędzie społecznej logoterapii”. Badania retoryczne Mirosława Korolki obejmowały: retorykę opisową, historię retoryki, związki prawa i retoryki, edukacji i retoryki, sztukę żywego słowa, przekłady. Nie krył, iż zdrowy rozsądek filologiczny przedkładał nad postmodernizm w naukach humanistycznych. Przed ponad dwudziestoma laty badacz retoryki postulował, by była ona „na nowo odkryta i poznana”. Sam się do tego znacznie przyczynił i jego zamierzenia się coraz bardziej spełniają .

¹ W: *Otwarte teczki innowacji pedagogicznych*, Warszawa 1977, z. 4, s. 3-22.

2. Konferencja, *Miejsca wspólne literatury staropolskiej i oświeceniowej*,
Szczecin-Pobierowo 6-7 listopada 2006

6 listopada 2006 r. - poniedziałek

Sesja plenarna

9.30 – 11.15

prof. dr hab. Teresa Kostkiewiczowa (IBL PAN): *Oświecenie a barok. Miejsca wspólne i miejsca różne.*

prof. dr hab. Alina Nowicka-Jeżowa (UW): *Zagadnienie interpretacji toposów w poezji renesansu i baroku.*

prof. dr hab. Piotr Żbikowski (URz): *Poeci epoki odrodzenia i baroku w myśli genologicznej polskiego oświecenia.*

11.30 – 13.30

prof. dr hab. Ludwika Ślęk (UWr): *Topos a jego kontekst stylistyczny.*

prof. dr hab. Jakub Z. Lichański (UW): *Miejsca wspólne w teorii retoryki – perspektywa polska. Rekonesans.*

mgr Hanna Szabelska (UJ): *Kilka refleksji na temat badań nad topiką.*

dr hab. prof. US Marek Skwara (US): *Miejsca wspólne w powojennej polskiej tradycji retorycznej.*

Sekcja staropolska

16.00 –17.30

dr hab. prof. UW Barbara Milewska-Ważbińska (UW): *Topos „życie jak rzeka” w literaturze i emblematyce.*

prof. dr hab. Jan Okoń (UŁ): *O młodzieńcu wielmi cudnym i podbojach jego.*

dr Sławomir Baczewski (UMCS): *„Ezop nowy polski” J.S. Jabłonowskiego wobec tradycji staropolskiej i klasycyzmu francuskiego.*

17.45 –19.15

dr Agnieszka Budzyńska-Daca (UŚ): *Topika aretologiczna w piśmiennictwie polskim XVI i XVII w. Rekonesans.*

dr Marzena Walińska (UŚ): *Topika mitologiczna w literaturze staropolskiej.*

dr Ireneusz Szczukowski (UKW): *"Jak nieznośna ta walka!". W kręgu barokowych tematów, obrazów, idei w "Nawróceniu świętego Augustyna" Józefa Andrzeja Załuskiego.*

Sekcja oświeceniowa

16.00 –17.30

dr hab. prof. UG Krystyna Maksimowicz (UG): *Motyw zdrady w poezji czasu konfederacji targowickiej i sejmu grodzieńskiego 1793 r.*

dr Jolanta Kowal (URz): *Topika zdrady ojczyzny na podstawie literatury staropolskiej i oświeceniowej (na wybranych przykładach).*

dr Tomasz Ślęczka (UWr): *Kozacy w oczach polskich pamiętnikarzy początku XIX wieku.*

17.45 –19.15

dr hab. prof. UKW Janusz Goliński (UKW): *Zabawy literackie Krasickiego. O „sylwiczności” «Wierszy różnych» i «Uwag».*

dr Agnieszka Śniegucka (UŁ): *Literaccy kuzyni i antenaci zakochanego Doświadczyńskiego.*

dr Magdalena Górka (IBL): *Emblematyka w dekoracjach okazjonalnych czasów stanisławowskich.*

7 listopada 2006 r. - wtorek

Sekcja staropolska

9.00-10.45

dr hab. Krystyna Płachcińska (UŁ): *Mowy, listy i publicystyka z czasów Jana Kazimierza - porównanie topiki.*

dr hab. Piotr Borek (AP Kraków): *Topos obłożonej twierdzy w utworach J.B. Zimorowica.*

dr Michał Kuran (UŁ): *Miejsca wspólne oracji pobudkowych w dawnej epice bohaterskiej.*

dr Dariusz Dybek (UWr): *Topika w epitalamiach Wacława Potockiego.*

11.00-13.00

dr hab. prof. AP Antoni Czyż (AP Siedlce): *Barokowe autorki mistyczne XVII i XVIII wieku. Szkoła pisarska benedyktynek.*

ks. dr Jarosław Nowaszczuk (US): *Realizacje antycznej topiki w łacińskich epitafiach epigraficznych.*

mgr Magdalena Ryszka-Kurczab (UJ): *Topoi retoryczne i dialektyczne w staropolskich dysputacjach religijnych.*

dr Anna Kapuścińska (US): *Topika teologiczna w „De puro verbi Dei” Stanisława Hozjusza.*

15.00-17.00

dr hab. prof. US Piotr Urbański, mgr Agnieszka Borysowska (US): *Panie Leszczyńskie w Szczecinie (1705).*

dr Aleksandra Norkowska (UKW): *"Jeden wielki dom". Miasto i mieszczanie w literaturze dawnej.*

dr Witold Wojtowicz (US): *Topiczne wizerunki kobiet w tzw. literaturze mieszczańskiej.*

Barbara Popiel (US): *Topika wstępu i zakończenia w polsko-łacińskich zabytkach historiograficznych.*

Sekcja oświeceniowa

9.00-10.45

dr Danuta Kowalewska (UMK): *Magia erotyczna w sielance staropolskiej i oświeceniowej.*

dr Małgorzata Lisecka (UMK): *O inspiracjach topiką madrygalową w polskim erotyku osiemnastowiecznym.*

dr Magdalena Sakowska (PWSZ Wałbrzych): *Średniowiecze jako Wiek Złoty w utworach pisarek polskiego sentymentalizmu.*

dr Magdalena Patro (URz): *Kreacje kobiece w późnej poezji Kazimierza Brodzińskiego oraz u innych poetów.*

11.00-13.00

dr Ewa Mądrowska (UKW): *Infiltracja treści literackich „Chronicon Polonorum” Mistrza Wincentego u późniejszych twórców.*

dr Jolanta Sawicka-Jurek (AP Siedlce): *"Szczęśliwe dawne wieki". Opozycja czasów dawnych i teraźniejszych w polskiej poezji baroku i oświecenia.*

mgr Małgorzata Pierzgalska (IBL PAN): *Toposy „młodość” – „starość” w dramacie staropolskim i oświeceniowym.*

mgr Michał Janeczek (UAM): *O urzędach szlacheckich u Mikołaja Reja i w komediach oświeceniowych.*

15.00-17.00

dr hab. prof. UW Irena Łossowska (UW): *Z tradycji staropolskich. Formy podawcze w polskiej powieści XVIII wieku.*

dr Krystyna Krawiec-Złotkowska (PAP Słupsk): *Ogrody w poezji XVII i XVIII wieku na tle kultury dawnej.*

dr Ewa Szczepan (US): *Motyw szaleństwa w późnooświeceniowym melodramacie.*

3. Konferencja: *Ideology and Rhetoric: Constructing America*, Polskie Towarzystwo Studiów Amerykańskich, Instytut Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 26-28 października 2006

W dniach 26 – 28 października 2006r. w Warszawie odbyła się doroczna międzynarodowa konferencja Polskiego Towarzystwa Studiów Amerykańskich zorganizowana przez Instytut Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Temat konferencji: „Ideology and Rhetoric: Constructing America” nawiązywał do dwóch fundamentalnych pojęć – ideologii oraz retoryki – które znacząco przyczyniły się do ukształtowania amerykańskiej świadomości historycznej i kulturowej. W słowie wstępnym organizatorzy napisali: „Współczesne rozumienie terminu „ideologia” oznacza zbiór idei odzwierciedlających potrzeby społeczne oraz aspiracje jednostek, grup, klas lub kultur. (...) W połączeniu z retoryką, rozumianą jako sztuka lub nauka literackich sposobów użycia języka w prozie i poezji, bądź jako sztuka skutecznej ekspresji i perswazji, ideologia potrafi stwarzać polityczną i kulturową rzeczywistość”. W konferencji uczestniczyło około osiemdziesięciu naukowców z Polski i zagranicy, zajmujących się historią, literaturą i kulturą amerykańską. Gośćmi honorowymi byli: prof. Jonathan D. Sarna (Brandeis University, Waltham, Massachusetts, USA), prof. Winfried Fluck (John F. Kennedy Institute for North American Studies, Free University, Berlin, Niemcy) oraz Richard Yarborough (University of California, Los Angeles, USA).

Anna Bulanda, Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

Ogłoszenia / Nuntii

1. VI Konferencja retoryczna – *RETORYKA I RELIGIA*, 2007.

W roku 2007 planujemy kolejną konferencję retoryczną; jej temat to *RETORYKA I RELIGIA*. Sądzymy, że wywoła on spore zainteresowanie Państwa: jednocześnie sugerujemy, abyście Państwo postrzegali religię jako jeden z przejawów życia społecznego a nie tylko jako „obcowanie z tym, co święte”.

Czekamy na tematy wraz z krótkim abstraktem do końca stycznia 2007 roku.

2. Od nowego roku, czyli od stycznia 2007, pragniemy wznowić – po półrocznej przerwie – nasze spotkania naukowe w Pracowni. Informacja w tej kwestii ukaże się na stronie Polskiego Towarzystwa Retorycznego jeszcze przed Świętami.

3. Planowana tematyka następnych numerów pisma:

3.1. **retoryka i nauka (rhetorica et scientia)** – czekamy na ew. teksty do końca lutego 2007 r.

3.2. **krytyka retoryczna (rhetorica et iudicium)** – czekamy na teksty do końca sierpnia 2007 r.

3.3. w dalszych planach mamy wydanie tomu poświęconego **historii i teorii retoryki w krajach słowiańskich** – propozycje i teksty do końca roku 2007, oraz

3.4. **retoryka i historia (rhetorica et historia)**, który jest planowany na rok 2008.

3.5. propozycje oraz teksty prosimy przysyłać (drogą e-mail) na adres sekretarza Redakcji (marta_rypalska@poczta.onet.pl), albo Redaktora Naczelnego (postmaster@lichansej.atomnet.pl)

FORUM ARTIS RHETORICAE, fasc. 7, 2006, **Autorzy numeru**

Prof. dr hab. Barbara Bogołębska, Zakład Dziennikarstwa, Katedra Literatury Romantyzmu, Dwudziestolecia Międzywojennego i Literatury Współczesnej, Uniwersytet Łódzki

Mgr Anna Bulanda, Instytut Anglistyki, Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, annabulanda@poczta.onet.pl

Mgr Mateusz Machaj, doktorant Instytutu Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Wrocławskiego

Jan Lewiński, student IV roku ekonomii na Uniwersytecie Wrocławskim

Prof. dr hab. Jakub Z. Lichański, Pracownia Badań Historii i Teorii Retoryki, Uniwersytet Warszawski, postmaster@lichanscy.atomnet.pl

Prof. dr hab. Cezary Ornatowski, Uniwersytet Stanu Kalifornia w San Diego, USA

Mgr Maja E. Pobieżyńska, absolwentka Wydziału Polonistyki, Uniwersytet Warszawski

Mgr Marta Rypalska, tłumaczenie angielskie, marta_rypalska@poczta.onet.pl